

INUIT ATAQATIGIIT

2009-miit 2013-imut
Naalakkersuisut
suleqatigiinnissaannut
isumaqatigiissut

Imarisai

<i>Takorluugaq, inunnik isiginneriaaseq aamma pingartitatigut tunngaviit</i>	4
Takorluugaq	4
Inuunermik isiginneriaaseq.....	4
Inunnik isiginneriaaseq	4
Pingartitatigut tunngavigisat	5
Kalaallit Nunaanni Namminersornerup tunngaviumik pingartitai tassaapput:.....	5
<i>Namminersorneq peqataatitsinikkut</i>	5
<i>Oqartussaaffiit</i>	6
<i>Inuiaqatigiit aningaasaqarnerat</i>	6
<i>Nunatta Karsiata aningaasaqarnera</i>	7
Killiffik	7
Anguniakkat	7
Suliniuteqarfissat.....	8
<i>Akilerartarnek atugarissaarnerlu pillugit isumalioqatigiissitaq</i>	8
Takorluugaq	8
Periuseq.....	8
Allaaserinera/suliakkiissut	8
<i>Ineqarnermut politikki</i>	9
<i>Peqqinnissaqarfik</i>	10
<i>Inunnik Isumaginninnermut politikki</i>	11
<i>Kulturi</i>	12
<i>Ilinniartitaanermi politikkikkut anguniakkat: ”Ilinniartitaanikkut aaqqissuussineq ataqatigiissoq”</i>	13
<i>Ilageeqarneq</i>	13
<i>Ilisimatusarneq pillugu politikki</i>	13
<i>Naligiissitaaneq</i>	14
<i>Innuttaasunik akuulersitsiniarneq oqaatsinullu politikki</i>	14
<i>Nunap immikkoortuini ineriartortitsineq</i>	15
<i>Silap pissusaa</i>	16
<i>Angallassineq</i>	16

<i>Avatangiisit</i>	17
Silap pissusaanut atatillugu iliuusissat	17
Nukissiorneq	17
Innuttaasut peqataatinnerat	17
<i>Inuutissarsiutinik ineriartortitsinermut politikki</i>	18
Takorluugaq	18
Aatsitassanik piianeq, suliffissuaqarneq uulialu	18
Takornariaqarneq	18
<i>Suliffissaqartitsiniarnikkut anguniakkat pingaarnerit</i>	19
Tamanut inissaqartitsineq, pisinnaasunullu tamanut suliffissaqartitsineq	19
<i>Qarasaasiaqarneq (IT) pillugu Namminersornermi takorluugaq</i>	20
<i>Piniarneq aalisarnerlu</i>	20
<i>Imminut pilersorneq</i>	21
<i>Nunarsuaq tamakkerlugu suleqatigiinneq</i>	22
<i>Tullerriaareqqinneq – allaffissornermut aningaasartuutit annikillisarnissaat</i>	23
Killiffik	23
Anguniakkat	23

Takorluugaq, inunnik isiginneriaaseq aamma pingaartitatigut tunngaviit

Takorluugaq

Ataqatigiinneq

Namminersorneq

Naligiinneq

Takorluugarput ataatsimoorlatalu anguniagarput tassaavoq inuiaqatigiit kikkut tamarmik pisariaqartinneqarfigisaasa inissaqartinneqarfigisaasalu pilersinnissaat. Piumassuseqarluta neriuteqarlutalu inuiaqatigiit pilersissavagut, tamatta immitsinnut nukittorsaqatigiiffigisavut – inuttut ataasiakkaatut inuiattullu.

Innuttaasut oqaloqatigalugit suleqatigalugillu inuunermut ataqpeqatigiiffiusumut tunngavissat pilersissavagut, kikkut tamarmik ineriartorfigisinnaasaat imminnullu pilersorlutik inuuffigisinnaasaat.

Innuttaasut peqatigalugit tutsuiginartumik aqutsineq aqutigalugu inuiaqatigiit allanngoriartortut peqqissullu sinaakkusersussavagut.

Ataqatigiinneq naligiissuserlu tunngavigalugit tamatta piginnaasavut pisinnaassuserpullu naaperlorlugit peqataassaagut, ikiorneqarnissaminnillu pisariaqartitsisut ikorfartortassallugit.

Inuunermik isiginneriaaseq

Kalaallit inuunermik isiginneriaasiat tunngavimmigut aallaveqarpoq ”suut tamarmik imminnut ataqatigiinnerannik” eqqarsariaaseqarnermik – inuup imminermini timikkut anersaakkullu avissaartitassaannngitsumik ataqatigiittuuneranik, pinngortitamut, pinngortitap pissarititaanut, silarsuarmut ataneranik – ataqatigiissuseq inuit ataasiakkaat qaangerujussuarlugit inissisimasoq.

Inunnik isiginneriaaseq

Inuit tamarmik immikkut ittunik piginnaaneqarlutik inuupput, taakkualu inerisartuarnissaannut periarfissaqassapput inuuneq naallugu ilinniarneq aqutigalugu, aammattaaq piginnaasat taakkua tamatigut atorneqassapput immiut ilaqutanullu pilersuinnermut.

Akisussaaffimmik tigusineq aamma nammineq inuunermut namminerlu iliuuserisanut sunniuteqarneq, kiisalu inuiaqatigiit inerikkiartorerannut innuttaasutut oqartussaaqataasutut peqataaneq pisinnaatitaaffiullutillu pisussaaffiupput.

Inuit tamarmik imminnut ilaqutaminnullu pilersuinissaminnut periarfissaqarnissartik kissatigaat, tassuunakkullu namminneq inuunissaminnut, nutaanik pilersitsinissaminnut, pinngortitsinissaminnut soqutigisamillu aallunnissaannut kiffaanngissuseqarumallutik.

Inuit tamarmik ataatsimooqatigiiffinnut peqataanissaminnik taakkununngalu tunniussa qarluarnissaminnik kissaateqarput.

Taama inunnik isiginneriaaseqarnerup nassatarivai inuiaqatigiit, kikkut tamarmik inuiaqatigiinni ataatsimoorfinnut peqataaffigisaat, inuttut naligiimmik naleqassuseqarlutik inuullu nammineq pisinnaassusia, kissaatai pisariaqartitaalu inissaqartillugit.

Pingaartitatigut tunngavigisat

Namminersorneq susassareqatigiiffiusoq, suleqatigiiffiusoq nakuusorlu pilersinneqassaaq, tamat oqartussaaqataa nerat aqqutigalugu ammasumik oqaloqatigiissinnaanermik tunngaveqartoq. Tamatumaa nassataraa innuttaasut inuiaqatigiit inerisarnerannut oqartussaaqataa nerat akisussaaqataa nerallu inuit naligiinnerannik naligiimmillu ataqqinassuseqarnerannik aallaaveqartoq.

Pissusisamisuginnartumik ataatsimoorfiit nukittorsarneqassapput inuiaqatigiillu inerisarnerannut peqataassallutik, kalaallit kulturiannik aallaaveqartumik, allannguinerillu pilersinneqassapput, pisuussutit uumassusillit uumassuseqanngitsullu ataatsimoorluni imminut napatissinnaasumik aqutarineqarnissaat mianeralugu.

Kalaallit Nunaanni Namminersornerup tunngaviusumik pingaartitai tassaapput:

Ataqqinassuseqarneq, uppernassuseqarneq, assigiinngissutsinik naleqartitsineq, iliuuseqarsinnaasuseqarneq, nutaamik eqqarsarnissamut sapiissuseqarneq ataatsimoorlumillu eqqarsariaaseqarneq.

Namminersornermi inuiaqatigiit tassaapput oqaasii kulturiallu nunarsuarmioqatigiinnit akuerisaasut. Tamanna nukittorsarneqassaaq ersarissarneqarlunilu, inuiaqatigiinni imminut tatigineq pilersinneqaqquullugu avataaniillu ataqqineqaqquulluta.

Nunaavugut ammasoq, assigiinngissutsinik naleqartitsisoq. Kikkut tamarmik inuiaqatigiinnut kalaallinut akuulernissaat periarfissikkumallugu pitsaasunik sinaakkusiissaagut.

Namminersorneq peqataatitsinikkut

Namminersorneq inuiaqatigiit kalaallit aningaasarsiornikkut kulturikkullu ineriartornikkut, aningaasqarnikkut naalakkersuinikkullu annertusiartuinnartumik kiffaanngissuseqaleriartornissaannik siunertaqartinneqassaaq, innuttaaqatigullu ilinniagaqarnikkut, piginnaanngorsarnikkut, ineriartornikkut oqaloqatigiinnerit ataatsimoorlunilu pilersaarusiernerit aqqutigalugit Namminersornermik pilersitsiartuaarneq peqataaffigissavaat. Isummersoqatigiinnerit aalajangiinerillu tamanut ammasumik ingerlanneqassapput inuiaqatigiit siunissartik ataatsimoorussa q ilusilersueqataaffigissammasuk.

Naalakkersuisut isumaqatigiissutigivaat ilusilersuinerup piviusunngortitsiartornerullu takorluukkat makku aallaavigissagaat:

Nunarput namminersortoq tassaavoq nuna, innuttaasut namminneq aalajangiiffigisaat, nunallu inuisa tamat oqartussaaqataaneranni tunngavinnik inuillu pisinnaatitaaffi pillugit nunarsuaq tamakkerlugu isumaqatigiissutinik ataqqinniffigisaat pingaartitsiffigisaallu.

Nunarput namminersortoq tassaavoq nammaqatigiinnermik avitseqatigiinnermillu, kiisalu piujar-titsinermik tunngavilimmik pisuussutinik atuiffiusoq, inuussutissanik imminut pilersornissaq aam-mattaaq anguniarneqassaaq.

Nunarput namminersortoq aamma tassaavoq nuna, avataanit tikikkuminartoq inuiannik imminut tatigisunik, tamanit naapitsiffiusoq.

Nunarput namminersortoq aamma tassavoq nunat tamalaat akornanni akisussaaffimmik tiguisoq, nunallu inoqqaavinik allanik nunarsuarmioqatigiillu sinnerinik illersuisuullunilu suleqateqartoq.

Taamaammat Kalaallit Nunaata namminersortup innuttaasalu nunarsuaq tamakkerlugu pisussaaffiit akisussaaffiillu pioreersut anguniarlugillu piviusunngortinniirpaat.

Aammalu Namminersorneq ilutigalugu pilersinneqassaaq aqutseriaaseq Nunatsinnt inuinillu aal-laaveqartoq taakkunungalugu tulluussagaq.

Oqartussaaffiit

Aningaasarsiornikkut imminut napatilernissaq, sutigullu tamatigut tunisassiornikkut imminut pilersorsinnaanissaq aallunneqassasoq Naalackersuisoqatigiit isumaqatigiissutigimmassuk, oqartussaaf-fiit uku danskit naalagaaffiannit piiarnerpaamik nuunneqassasut siunnerfigineqarput:

- Aatsitassarsiorneq pisuussutillu uumaatsut
- Nunanut allamiunut tunngasut pillugit oqartussaaffik
- Inuussutissanut aamma uumasut nakorsaqaarnermut tunngasut

Inuiaqatigiit aningaasaqarnerat

Inuiaqatigiit kalaallit ilisarnaatigaarput, inuit ikittuinnaalluta nunarujussuarminu nunaqarnerput, pinngortitamik silallu pissusaanik imaannaanngitsunik avatangiiseqarluta. Tamanna inuiaqatigiit aningaasaqarnerat isigalugu annertuunik periarfissaqartitsivoq, aammali killiliilluni. Periarfissat tassaapput, ikittunnguulluta pisuussutit, pinngortitap tunniussinnaasai, uumassuseqarpata uumassuseqanngippataluunniit ataatsimut iluaqutigisinnaagatsigik. Pisuussutit tamakku nassaariortornissaasa atorluarnissaasalu pikkorissiffigiartornerat ilutigalugu, pigissaarneruneq atugarissaarnerunerlu inuiaqatigiinni siammaakkiartussapput. Aammattaaq inuiaqatigiit uagutsitut amerlanngitsigisut iluaqutissaraat, aalajangiinnermiit iliuuseqarnissamut qanittaqqimmat. Umiatsiaarannuag uuliamik assartuussuarmit sangutikkumarneruvoq.

Pinngortitaq, sila inuillu ikinnerat aamma killiliipput. Killilerneqartut ilagaat niuernikkut aningaasaqarnermik – namminersortut killilersugaanngitsumik unammillutik nioqqutissanik sullissinernillu akit pissusissamisuuginnartumik pinngorarfigisaannik - pilersitsisinnaanermut periarfissat. Periarfissaq tamanna taamaallaat illoqarfinni anginerni ingerlatsivinnut amerlanngitsut atuuppoq. Sumiiffinni allani pisortat akuleruttariaqartarput, innuttaasullu nioqqutissanik sullissinernillu, naammaginartunik akilinnik, neqeroorfigineqarsinnaanissaat qularnaartariaqartarlugu, Nunatta ataatsimut isigalugu aningaasaqarnikkut pisinnaassusia eqqarsaatigalugu.

Namminersorlutik aallarnisaasut ingerlatseqatigiiffiillu ingerlatsivinnik pilersitsigaangata, aalarnisaajumassuseqarneq siumukarnerlu inuiaqatigiit aningaasaqarnerannut iluaqutaasartoq qularnaarmallugu, ingerlatseqatigiiffiit suliffeqarfiillu pisortanit pigineqartut toqqaannartumik toqqaannangitsumilluunniit unammissangilaat. Tamanna annermik atuuppoq niuerfennut, namminersortut arlallit akinik sullissinernillu eqqortunik pilersitseqatigiiffigisaannut atatillugu.

Namminersornerup eqqunneratigut, aningaasatigullu imminut napatissinnaanermik kissaateqarnermi, suliaasaq pingaartoq tassaassaaq inuiaqatigiit aningaasaqarnerat qaffassassallugu.

Suliffeqarfinni tamani suliamik ilinniagalinnik siulersuisoqarnissaq pingaartinneqarpoq.

Nunatta Karsiata aningaasaqarnera

Killiffik

Namminersornerup atuutilernerani unamminartut anginerit ilagaat, Nunatta aningaasaqarniarnerata makiteqqinniarnissaa. Aalisarnerup naammaginartumik patajaassuseqarnerata - nunarsuarmi aalisakkanik tunisassiornermi akigititat nikeraraluqisut - Danmarkimiillu ataatsimoortumik tapit inuiaqatigiit aningaasaqarnerata, taamalu Nunatta Karsiata naatsorsuutaasa ukiumiit ukiumut pia-reersimaffiginngisamik nikerarujussuarsinnaanera pinngitsoortissinnaavai.

Anguniakkat

Aningaasaqarnikkut patajaatsumik inissisimaneq imaangilaq Nunatta Karsiata naatsorsuutai pinngitsoorani ukiut tamaasa sinneqartoorfiusassasut. Pisariaqartassaaq soorlu suliffissaqartitsinikkut annertusaaniarluni – suliffissaarusimasut ikinnerpaaffissaaniitinniarlugit – imaluunniit inuutissarsiornikkut annertuunik pilersitsiniarnermi – soorlu aluminiummimik tunisassiorfiliarnermi – Nunatta Karsiata naatsorsuutaasa amigartooruteqarfiusarnissaat. Kisianni taama pisoqartillugu tamatigut qularnaassavarput, aningaasaliissutit siunertanut pingaartikkumallugit aalajangiussatsinnut atorneqarnissaat, siunertat malinnaavigisinnaanngisatta ingerlannerinut aningaasartuutitut amerliartuinnartunut atuinnaqinagit. Nunatta Karsiata imaasa sunut atorneqarneri Naalakkersuisut qaqugukku-luunniit tamakkiisumik iterngalu tikillugu ilisimasaqarfigissavaat.

Suliniuteqarfissat

Ukiuni tulliuutuni tutsuiginartumik aqutsinikkut Nunatta aningaasaqarniarnerata patajaatsumik ineriartornissaa Naalakkersuisut qulakkeerumavaat.

Suliniuteqarfissat ilaqarput ullumikkumut aningaasaliissutaareersut iluanni naammassineqarsinnaasunik, aammali suliniuteqarfissat nutaat arlalitsigut nutaanik aningaasalersortariaqartarput.

Akileraarutit akitsuutillu ullumikkornit qaffasinnerusumut inissinnissaat Naalakkersuisut siunertarinnigilaat. Taamaattumik aningaasat amerlanerusut Nunatta Karsianut qularnaarneqassappata periusissat marluinnaapput.

Siulleq tassaavoq inuutissarsiutinik ingerlatsisut inerisaanissaannut pitsaanerpaanik sinaakkusernissaat, tassuunakkullu Kalaallit Nunaata aningaasaqarnerata annertusaaviginissaa periarfissillugu. “Umiarsualiviup akitsuusersuiffiunngitsup” pilersinnissaa tassunga atatillugu isiginiarneqassaaq. Tamatumani pingaartuuvoq, suliniutini taamaattuni annertuuni nunat tamat akornannit aningaasaliisoqartarnissaa, qulakkeerumallugu pilersinniakkap piginnaasaqarluartut peqatigalugit nalilersuiffigineqarnissaa, takorluukkarsaarutit neriuutillu kisiisa tunuliaqutaralugit aallarnisarneqaratik.

Aappaattut aningaasaqarnikkut periarfissanik annertusaanermi Nunatta Karsiata aningaasartuutaasa annikillileriffiginissaat aqutissaavoq. Naalakkersuisut suliniutigiumavaat Namminersornerullutik Oqartussat aningaasanut inatsisaanni aningaasartuuteqarfiit tamarmik misissorluaqqissaarneqarnissaat, nalilersorumallugu maannamut aningaasaliiffiusimasut ataatsiakkaat tulluartaunersut, sunniuteqannginersut immaqaluunniit allaat pissutsinik kissaatiginanngitsunik attassiinnartitsisunersut. Suliaq tamanna aallartinneqassaaq inissitsiterluni ataatsimeereernerup kinguninnguatigut, angusaasut siullit 2010-mi aningaasanut inatsisimmuut malunniutereersinnaaqullugit.

Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit isumalioqatigiissitaq

Takorluuqaq

Innuttaasut atugarissaarnerisa nalinginnaasumik qaffanneqarnissaat, annermik ilaqutariit meerartalilit aningaasaqarnikkut atugarliortut eqqarsaatigalugit.

Periuseq

Akileraarut akitsuutillu sukumiisumik misissuiviginerat – aqqissugaanerat, annertussusaat sunniutaallu pillugit – aamma isumaginninnermi illussaqaqtitsiniarnermilu tapeeriaaseq tamaat, minnerunngitsumillu ilanngullugu pineqartut imminnut attuumassuteqarnerat.

Allaaserinera/suliakkiissut

Akileraartarneq atugarissaarnerlu pillugit isumalioqatigiissitaq Naalakkersuisunit toqqarneqassaaq, tassungalugu ilaassallutik inuit ataatsimut isigalugu inatsisilerinermik, aningaasaqarnermik, kiisalu inuiaqatigiilerinikkut ilisimatusarnermik sulianillu ingerlatsinermik qulequttanut tamanut atatillugu

annertuumik ilisimasaqartut, taakkununga ilanngullugit kattuffiit naapertuuttut. Isumalioqatigiis-sitap nalunaarusiaagallartoq siulleq tunniutissavaa 1. oktober 2009 inaarutaasumillu nalunaarusiaq tunniutissallugu 1. februar 2010.

Isumalioqatigiisitat misissuiffigeqqissaassavai isertitatigut akileraartarnermut, ingerlatseqatigiiffit akileraartarnerinut iluanaarutillu akileraaruserneqartarnerinut aamma akitsuutinut tamanut maanna atuuttunut atatillugu annertussusaannut, aaqqissugaanerannut sunniutaannullu tunngasut tamaasa, tassunga ilaatillugu annermillu Nunatta ataatsimoortumik sillimmataanit – pinngortitami sillimma-tinit uumassuseqartunit uumassuseqanngitsunillu soorlu aatsitassanit il.il. - akileraaru-tit/isertitaasartut, tamatumalu kingorna tigussaasunik inassuteqaateqassallutik.

Tulliullugu isumaginninnermi aaqqissuussineq tamaat assingusumik misissuiffigeqqissaarneqassaaq (pisortatigoortumik ikiorsiissutit, soraarnerussutisiat, meeqqanut tapit il.il.) aamma illoqarnermut tunngasut (ineqarnermut tapit, piginneqatigiilluni namminerisamillu illutaarnermut tapit, pisortat attartortittagaanni illunut akiliutit il.il.), tapeeriaatsit aamma taakkua imminnut kiisalu akileraaruti-nut/akitsuutinut ataqatigiiffii misissoqqissaarneqassapput.

Inassutigineqarpoq misissueqqissarnerit pineqartut aallaavigalugit allannguutissanik, allannguini-sanik, suliniuteqarfissanik, akileraarutit nutaat aamma/imaluunniit akitsuutit nutaat, illoqarnermut akiliutit/tapiissutit pillugit siunnersuusiortoqassaaq, tamarmillu siunertarissavaat atugarissaarneru-nissaq aningaasariissaarnerunissarlu aamma innuttaasut inuutissarsiornermillu ingerlatallit akornanni pitsaanerusumik agguaassinissaq, annermik aningaasaqarnikkut atugarissaannginnerusut eqqarsaati-galugit.

Ilutigisaanik qularnaarneqassaaq siunissami akileraarutit/akitsuutit aaqqissugaanermikkut aamma isumaginninnermi illoqarnermullu akiliutit/tapiissutit inuit amerlanerusut isumaqarluartumik suli-lernissaannik kissaateqarneq pisariaqartitsinerlu ikorfartussagaat aamma ikiorsiissuteqartarnerup inuit namminneerlutik sulinerikkut isertitaqarnialernissaannit kajumikkuunnaarsinngisaannassa-gaat.

Akileraartarnermik Aqutsisoqarfiup allaffeqarnikkut ingerlatsineq akisussaaffigissavaa.

Ineqarnermut politikki

Ineqarneq pillugu politikikkut qularnaarneqassaaq innuttaasut ineqarnissamut periarfissaqarnis-saat, angerlarsimaffik tassaamat toqqissisimanisamut tunngaviusumik aallaaviusoq. Nammineri-saminnik ineqarnissaminnut periarfissaqartut, ikorfartorneqassapput taamaaliornissaminnullu periarfissinneqarlutik. Taamaattoq Naalakkersuisut nassuerutigaaq innuttaasunut tamanut inissia-liornerit sanaartorneqarnissaat suli pisariaqartinneqaqimmat, tamannalu Naalakkersuisut sulissute-qarfiginiarpaat. Tamakkua saniatigut Naalakkersuisut ilisimavaat illuutit pioreersut aserfallatsaali-nissaat pisariaqaqisoq. Nutaanik sanaartornermut atatillugu sanaartornerup avatangiisinik piujuartit-sisinnanissaa qitiutinneqassaaq

Taamatutaaq innuttaasunut tamanut inissialiorneq annertusaavigineqassaaq, nunaqavissut suliffeqarfii atorlugit inissiat amerlanerusut sananeqartariaqarlutik, taakkulu ammasumik sulianut assigiingitsunut immikkoortiterineq (fagentrepriser) tunngavigalugu suliariumannittussarsiuunneqartasallutik. Aningaasanut Inatsimmi sanaartornermut sanaartugassanullu aningaasaateqarfimmi ukiunut tulliuttunut aningaasaliissutit peerneqassanngillat annikillisarneqaratillu.

Naalackersuisut sanaartornermut nutarterinermullu aningaasaliussat tulleribiaaqinneqarnissaat anguniarumavaat.

Angerlarsimaffeqaratillu inissaqanngitsut pillugit ajornartorsiut ukiorpassuarni paquminarineqarnikuvoq. Ajornartorsiutip annertussusiata sumillu pissuteqarnerata iternga tikillugu misissorneqarnissaanut Naalackersuisut ingerlaannaq aallarnisaassapput. Ataatsimoortumik isiginneriaaseqarluni aaqqiissutaasinnaasut pillugit sulissuteqartoqassaaq, tamatumani isumaginninnermut, kulturimut, inummut imminermut, aningaasarsiornermut kiisalu ilinniagaqarnermut tunngasutigut pissutsit ilanngunneqassallutik.

Innuttaasut sapinngisamik amerlanerpaat namminneq pigisaminnik ineqalernissamut periarfissinneqassapput – soorlu inigisat attartukkat piginnittuuffigineqalernerisigut. Innuttaasut aningaasaqarnermik imminerisaminnik ineqalersinnaanngitsut ineqalernissamik piviusumik neqeroorfigineqarnissaat qularnaarneqassaaq.

Peqqinnissaqarfik

Naalackersuisut WHO-p peqqissuseq pillugu nassuiaataa akuerivaat, tassaasoq “tamakkiisumik timikkut, tarnikkut inooqatigiinnikkullu toqqissisimaneq, tassaannaanngitsoq naappaatit sanngiiliornerillu atugaannginnerat”.

Peqqinnissaqarfiup iluarsartuuteqqinneqarnera, tassunga ilanngullugit sulisussaqaarniarluni sulisullu ataavartinnissaannik suliniutit aallartereersut ingerlaqqissapput. Ilimagisariaqarpoq suliaq tamanna sivisussasoq. Peqqinnissaqarfimmut tunngatillugu naalackersuinikkut tulleribiaarinissaq pisariaqassaaq. Tamatumani suliamik ilisimasallit naapertuuttut tamarmik isumasiorneqassapput, nunallu immikkoortuisa ataasiakkaat assigiinngitsunik misilittagaqarlutillu pisariaqartitaqarsinnaanerat aalavigineqassalluni.

Anguniagaavoq inuiaqatigiinni nalinginnaasumik inuunerup pitsaassusaata qaffassarnissaa, inuiaqatigiit inuiattut ineriartornerannut peqataasinnaasut tamaasa pisariaqartikkatsigik. Tamatumani sanngiinnerusut, soorlu tarnimikkut nappaatillit utoqqaallu immikkut eqeersimaarfiginissaat pingaartuvoq.

Peqqinnerup siuarsarnerani pinaveersaartitsineq tunngavigisat ilagissavaat, ingerlaavartumik ineriartortinneqassalluni nalilersorneqarlunilu. Taamaammat Naalackersuisut kissaatigaat, meeqqat peqqissusaat immikkut aallunneqassasoq, inuunermi ileqqut pitsaasut uagut inuttut inuiaqatigiittullu siunissarissaarnissatsinnut aallaaviummata. Taamaammat Naalackersuisut innuttaasut peqqissuunis-

saannik siunertaqarluni suliniutip pingaaruteqartup “Inuuneritta”-p ingerlaannarnissaa kissaatigaat, taamatullu ungasianiit nakorsiartitsisarnerup inerisaqqinnissaa atornerqarnissaalu kissaatigineqarluni.

Inunnik Isumaginninnermut politikki

Inunnik isumaginninnermut tunngatillugu piffissamut ungasinnerusumut sammisumik – ilaqutariinik inunnillu ataasiakkaanik toqqissisimasunik pilersitsisunik - iliuuseqarnissaq kissaatigineqarpoq. Ilaqutariit inuillu ataasiakkaat namminneq inuunermittut oqartussaassapput, inuiaqatigiinnilu ataatsimoornermut peqataasutut misigissallutik. Tunngaviuvoq Nunatsinni kikkut tamarmik pisariaqartinneqarnerat, Namminersornerneq inuiaqatigiit ineriartortinneqarnerannut pitsaasumik sunniuteqassappat.

Qaqugukkulluunniit qularnaartariaqarpoq immikkut ikiorserneqarnissaminnik pisariaqartitsisut ikiorserneqarnissaat. Aallaaviussaq sapinngisamik piaarnerpaamik ikiorsiisoqartarnissaa, piaartumik suliniuteqalernissaq aallartikkumallugu. Ataatsimoornermut isiginneriaaseqarneq atuutissaaq, ilaqutariinni avatangiiserisanilu qaninnerni nukissarisat aallaavigineqarlutik.

Naalackersuisut isumaginninnermut politikikkut sulinerminni makku pingaartippaat:

Inunnik sannginnerusunik sullissineq, soorlu sumiginnakkanik, innarluutilinnik, utoqqarnik tarnikkullu nappaatilinnik, suliniuteqalernissaq, aallaavigineqarpoq, naalackersuisoqarfiit allat qanimut suleqatigalugit, ilisimasallu pioreersut aallaavigalugit.

Kinguaassiuutitigut atornerlugaasimasut ikiorserneqarsinnaassapput. Tamanna inersimasunut meeqqanullu atuuppoq. Meeqqanut tunngatillugu Naalackersuisut kissaatigaat immikkut meeqqanut kinguaassiuutitigut atornerlugaasunut iliuuseqarnissap misissuiffigineqarlunilu immikkut iliuuseqarfigineqarnissaa, soorlu ”Meeqqat Illuannik” pilersitsinikkut, Islandimiut ilusiliisimanerat isumassarsiffigalugu. Aammattaaq kinguaassiuutitigut innarliisup katsorsarneqarnissaa qitiutinneqassaaq, innarleeqqinnginnissaa anguniarlugu.

Naalackersuisut inuiaqatigiinni nakuusernerit annerusumik malinnaavigineqarlutillu iliuuseqarfiginnissaat kissaatigaat, tassunga ilaatillugit aapparisanut nakuusernerit aamma nalaatsornerinnakkut nakuusernerit, angerlarsimaffinni nakuusernerit ilanngullugit.

Meeqqat inuusuttullu Naalackersuisut immikkut pingaartippaat, suliniutillu atituut susassaqtartullu assigiinngitsut akimorlugit aqqissuussat sulissutigiumallugit, naalackersuisoqarfiit arlallit aamma angajoqqaat, atuarfiit, suliniaqatigiiffiit il.il. akuutillugit. Naalackersuisut suliniuteqarniarnerminni makku pingaartippaat:

Meeqqat inuusuttullu nunatta siunissarisasa, timikkut tarnikkullu ineriartornerminni pitsaanerpaanik atugassaqarnissaat qularnaarneqassaaq. Meeqqanut inuusuttunullu suliniutit ilisimasalik tunngaveqassapput ingerlaavartumillu nalilersorneqarlutik.

Naalakkersuisut kissaatigilluinnarpaat meeqqanut inuusuttunullu tunngasutigut namminneq piumasutsimikkut suliniaqatigiiffinnik suleqateqarnissaq, suliat inuiaqatigiinnit aallaaveqaqqullugit nukisarisallu tamaasa atorluarumallugit.

Angajoqqaannguartaartunut immikkut suliniuteqarneq kommunit suleqatigalugit inerisarneqassaaq.

Meeqqat inuusuttullu immikkut ittumik iliuuseqarfiginerattut Naalakkersuisut kissaatigaat meeqqat inuusuttullu ornittagaasa nalilersorneqarlutillu nukittorsaaviginissaat, meeqqat inuusuttullu toqqissimanartunik sumiiffissaqartuaqqullugit.

Naalakkersuisut kommunit suleqatigalugit atuarfinni nerisaqartitsisarneq inerisaqqikkumavaat.

Sumiginnaasernerit pitsaalinerat angajoqqaat suleqatiginerisa annertusarneratigut pitsanngorsarneqassaaq.

Naalakkersuisut ”meeqqanut ileqqaakkat” atorunnaarsikkusuppaat, tassani meeqqat tamarmik ukiumut 1000 kr-inik kontomut ikisilluni immikkoorsivigineqartarput, 18-inik ukioqalernerminni atorsinnaasaminnik. Naalakkersuisut aningaasat atorusuppaat meeqqanut inuusuttunullu maannak-korpiaq pisariaqartitsisunut.

Kulturi

Kulturi pillugu politikki inuiaqatigiinni pingaaruteqarpoq, innuttaasut ataasiakkaat namminneq kulturiminnik inuillu allat kulturiannik paasinninnissaannut. Taamaammat kulturi meeqqat ilinniarneranni pingaarutilimmik inissisimavoq, tassani pitsaasumik oqallinnikkut kulturimut tunngaviit pilersineqartarput. Tassunga atatillugu tusagassiuutitigut kulturi nukittoq nammineertorlu kissaatigineqarpoq, tamat oqartussaaqataanerata nukittorsarnerunissaanik ammaassisoq. Kulturip kalaallit assigiinngisitaarnerat ersersissavaa, tamattalu ulluinnarisatsinni kaammattugariuassalluta.

Taamaammat inuit kulturikkut nukissaqartut tamatumanngalu innuttaasut sinnerinut siammaassinisaminnut nukissaqartut, sulinerminni taperserneqassapput.

Naalakkersuisut politikkkikoortumik suleqatigiissutiginiarpaat, kulturikkut suliniutinut aningaasaliissutit qaffanneqarnissaat, kulturikkullu inuunermi nalinginnaasumik atugassarititaasut pitsanngorsaavigineqarnissaat.

Kulturip ilagaa timersornikkut inuunerput, tamatumalu siunissami pitsaasunik sinaakkusersorneqarnissaa qularnaarneqassaaq. Timersorneq pinaveersaartitseqataasuuvoq ataatsimooqatigiinnerillu inerisartarlugit inuit assigiinngitsut akimorlugit nunarsuarlu tamakkerlugu, aammattaaq timersorneq meeqqanut inuusuttunullu nalunaaruteqariaasiuvoq pingaarutilik.

Naalakkersuisut isiginnaartitsisarfeqarneq pillugu inatsisissaq nutaaq inaarsarumavaat.

Ilinniartitaanermi politikkikkut anguniakkat: "Ilinniartitaanikkut aaqqissuussineq ataqatigiissoq"

Ilinniartitaaneq qaqugukkulluunniit inerikkiartortarneq ilikkariartortarnerlu pillugit ataatsimoortumik isiginneriaaseqarluni, kiisalu inunnik isiginneriaaseq atuartut ilinniartullu ataasiakkaat piginnaasaannik pisinnaasaannillu tapersersuisoq aallaavigalugit aaqqissuunneqassaaq. Ilikkariartornermi ineriartornermilu oqaatsit kulturilu sakkuupput pingaarnepaat, taamaammallu suliami tassani qitiussallutik, ilinniartitaanerillu inerisarnerat atuisut pisariaqartitaannik tunngaveqassalluni. Kinaluunniit ilinniagaqarusuttoq "matunik matoqqasunik" imaluunniit ingerlaqqeriansinnaajunnaartitaanernik aporfeqassanngilaq. Ilinniartitaneq pisinnaatitaaffiuvoq, kikkulluunniit periarfissarisaaq. Ataa-siinnarmik oqaasillit ilinniarnissamut periarfissaat nukittorsarneqassapput, anguniaqarluartumik oqaatsitigut piukkunnarsarnissamut periarfissiinerit kisiisa aqqutiginaq, aammali ilinniartitsinerit inuit ataasiakkaat aallaavigalugit pilersarusiorluakkat anguniaqarfiusut aqqutigalugit. Taamaammatt ilinniartitaanerni suniluunniit pitsaassuseq taperserineqassaaq salliutinneqarlunilu.

Ilinniartitaanerup tamarmi imminut atallunilu ataqatigiissagaanissaa qularnaarneqassaaq meeqqanit suli atualinngitsuniit, meeqqat atuarfianniit, inuutissarsiutinik ilinniartitsineriit, ilinniarnertuunngorniarfinniit ingerlaqqiffiusumik ilinniartinnut, taamaalilluni susassaqrifiit akornanni sunneqatigiilluarneq pitsaanerusoq pilersinneqaaqqullugu, aamma sumiiffinni ataasiakkaani inuiaqatigiinni meeqqat inuusuttullu, perorsaasut, ilinniartitsisut, angajoqqaat isumalluutillu allat imminnut ikorfartoqatigiissinnaanngorlugit.

Ilinniarnissaaq tamanut neqeroorutaassaaq, tamatumaniilu ordblindit innarluutillillu immikkut iliuuseqarfigineqassallutik.

Ungasianiit ilinniartitsineq inerisarneqassaaq.

Ilageeqarneq

Ataatsimoortumik eqqarsariaaseqarluni ingerlatsinermi inuup anersaakkut inuunera qitiulluinnarpoq, taamaammatt Naalakkersuisut ilageeqarnermut atugassarititaasut nukittorsarumavaat, tamatumaniilu ilagiinni suliaqartut qanimut suleqatigineqassapput.

Namminersornermut ikaarsaariarnermi ilageeqarnerup inissisimanagera piaartumik erseqqissarneqassaaq

Ilisimatusarneq pillugu politikki

Ullutsinni inuiaqatigiinni nunarsuarmioqataasuni ilisimasat nutaat tassaassapput Nunatta ineriartorneranut tunngaviit. Taamaammatt ilisimatusarneq nukittorsarneqassaaq inerisarneqarlunilu inuiaqati-

giinnut tamanut innuttaasunullu ataasiakkaanut iluaqutaasumik, ilaatigut aqqutigalugit ilisimatusar-
neq, inuiaqatigiinni ajornartorsiutinik maanna atuuttunik qaangiiniarnermut suliniutinullu peqataa-
nissamut sammisoq. Ilisimasat ilisimatusarneq aqqutigalugu pinngortut, innuttaasunut tamanut atu-
gassanngortinneqartassapput, tassuunakkullu innuttaasut nalinginnaasumik ilisimasaannik ilinniar-
simassusaannillu annertusaaqataassallutik.

Ilisimatusarfik tassaassaaq suliffeqarfik ilisimatusarnermik ilinniartitsinermillu pitsaasumik nunar-
suullu sinneranut nallersuusinnaasumik arlaannaannulluunniit attuumanngitsumik pilersitsisoq
inuiaqatigiinni aningaasaqarnermut, demokratiimut kulturimullu iluaqutaasumik. Naalakkersuisut
qularnaassavaat Ilisimatusarfiup annertuumik nammineersinnaassuseqarnissaa, aamma ilisimatusar-
nissamut kiffaanngissuseqarneq, ilinniartitsinissamut kiffaanngissuseqarneq aamma ilisimatusarne-
rup ilinniartitaanerullu ataqatigiissinnerannik tunngaveqarluni ingerlatsinissaa. Aammattaaq Naa-
lakkersuisut suli siuarsaavigeqataaffigerusuppaat nunarsuaq tamakkerlugu akuerisaasumik ilisima-
tusarnikkut suleqatigiinneq nunat allat naalakkersuisuinik ilisimatusarfiinillu suleqatigiinnissamik
isumaqatigiissutit nutaat pilersinnerisigut.

Naligiissitaaneq

Naligiissitaaneq inuiaqatigiit tamarmiullutik susassaarfigaat, inuit ataasiakkaat kisimik akisussaaf-
figinagu. Naligiissitaaneq tassaavoq innuttaasunik tamanik - arnaanerat angutaaneralluunniit apeq-
qutaatinnagu - ataqqinninneq naligiimmillu periarfissiineq.

Suiaassuseq pillugu politikkimut atatillugu Kalaallit Nunaanni arlaqartunik unamminartoqarpoq
iliuuseqarfigisariaqartunik. Tamatumani pingaartumik pineqarput arnanut nakuusertarnerit, kiisalu
angutit inuusuttut imminoortarneri annertuut. Aammattaaq ilinniartitaarit iluanni arnat angutillu
naligiinngillat. Arnat angutillu naligiinnerusumik inissisimanissaat anguniarneqassaaq ilisimasat
katersornerisigut, paasititsiniaanertigut tigussaasunillu iliuuseqarnikkut, pineqartunut atatillugu
kisitsisit qaffasippallaat appartinneqarnissaat siunertaralugu.

Ilaqutariinni periarfissat pitsaanerpaat pilersinneqassapput, naligiissumik naleqassuseq angujumal-
lugu. Taamaattumik aamma naartunermi erninermilu sulinnigiffeqartarnerup ilaqutariinnillu siunner-
suisarnerup inerisaaviginissaat pingaartinneqarpoq.

Innuttaasunik akuulersitsiniarneq oqaatsinullu politikki

Oqaatsit tassaapput attaveqatigiinnermut sakkut aamma kinaassutsimik ersersitsinermut pingaa-
rutillit. Namminersornerup eqqunneqarneranut atatillugu kalaallit oqaasii Nunatsinni pisortatigoor-
tumik oqaasiliussapput. Tamatuma nassatarivaa oqaatsit pillugit ersarissumik politikkiornissap
pisariaqartinneqarnera, kalaallit oqaasiisa pisortatigoortumik oqaasiulernissaasa kingnunerisassa-
annik ersersitsisumik, innuttaasullu oqaatsitigut pisinnaasaminnik nukittorsaanissaannut periarfissii-
sumik.

Kalaallit oqaasiisa ineriartornissaat pitsaasunik atugassaqartittuarneqassaaq, ilaatigut oqaatsitigut uummarissaaneq, ilinniartitsinermi atortussat, kulturikkut politikki sunniuteqarluartoq aamma ammasumik oqalliseriaaseq aqutugalugu demokratiimik nukittorssanerit qitiutillugit.

Innuttaasut tamarmik kalaallisut oqaasiliunngillat. Innuttaasut tamarmik annertunerpaamik peqataatinnaat qularnaarumallugu, pingaartuuvoq kalaallit oqaasiinik ilinniarnissamut periarfissat pitsanngorsarnissaat. Tamanna malitseqartinneqassaaq akuunerulersitsinissamut politikkimik, innuttaasut nutaat pitsaanerumik akuunerulersinnissaannik siunertaqartumik.

Kalaallit Nunaat nunarsuarmut ilaavoq. Taamaattumik qallunaatut, tuluttut oqaatsinillu allanik pikkorissartuarnissaq pisariaqartuassaaq.

Naalackersuisut oqaatsitigut akuulersitaanissaq pillugu inatsisiliornissaq sulissutigissavaat Namminersornerlu pillugu inatsisip piviusunngortinnissaanut pilersaaruserumallutik, ilaatigut kalaallit oqaasiisa pisortatigoortumik oqaasiulernissaannik ilaqartumik.

Nunap immikkoortuini ineriartortitsineq

Namminersorneq nukittoq imminut napatissinnaasumik aningaasaqartoq suliassaavoq kikkut tamarmik peqataanerisigut aatsaat piviusunngortinneqarsinnaasoq. Naalackersuisut inuutissarsiornikkut ineriartortitsinikkullu politikki nutaaq siunnersuutigaa, ima ilisarnaateqartillugu:

“Illit najugaqarfiit –illit toqqaanerit”

Nunap angissusaata inuillu najugaqarfeqarnerisa ilusaata nassatarivai atugassarititaasut periarfissallu assigiinngitsuunerat. Naalackersuisut kissaatigaat sumiiffinni ataasiakkaani innuttaasut nunap immikkoortuani sumiiffinnilu ataasiakkaani aaqqiissutissanik tulluuttunik pisariaqartitallu aallaavigalugit inerisaanermut peqataatinneqarnissaat.

Imminut pilersugarinissamut atatillugu nunaqarfiit - uagut nammineq tunisassiatta siammaannissaannut naleqqiullugu – pingaarutilimmik inissisimapput. Nunaqarfiit aningaasaqarnikkut atugarsaat ataavarnissamullu tulluassusiat pilersaaruserioqqinnermi tungaviussapput.

Kommunit nutaat pilersinnerisigut oqartussaaffiit annertunerusut Namminersornerusuniit kommuninut nuunnissaat isumagineqareerpoq. Kisianni Naalackersuisut kissaatigaat kommunit imminnut aqutarinissaminnut suli annertunerusumik periarfissinneqarnissaat. Nunap immikkoortuinut politikkip qitiutinneqartuarnerrata Kalaallit Nunaata aningaasaqarnikkut tamarmiusumik inissisimanagera pitsaanerulersissavaa, tassami Kalaallit Nunaanni nunap immikkoortui ataasiakkaat periarfissinneqassapput kisimiillutik ataatsimoorlutillu namminneq periarfissaminnik pisinnaasaminnillu ineriartortitseqqinnissamut. Nunap immikkoortuinut politikkip pilersaaruserioqassaaq, akisussaaffiup suli annertunerusup kommuninut nutaanut nuunnissaa. Namminersorneq naalagaaffiup Kalaallit Nunaatalu akornanniinnaq atuutinngilaq, aammali Inatsisartut aamma nunap immikkoortuisa akornanni pissutsinut atuulluni.

Naalakkersuisut innuttaasut qanoq ilusinikkiartornerannik, inuussutissarsiornikkut suliffeqarnik-kullu ineriartornernik, pisinnaasat ineriartortinnerinik il.il. nakkutilliinerit inerisarumavaat, Namminersorneq pillugu isumaliutissiisummi allaaserineqartut. Unaminartut aqquasaagassagut pillugit ataatsimoorullugu ilisimasaniq tunngaveqarnerup, periarfissallu pillugit ilisimasaqarnerunerup, iluarsartuusseqqilluni suliaasanut pingaarutilinnut atatillugu isumaqatigiinneq annerusoq eqqissillunilu sulisinnaaneq pilersitseqataaffigissavaat.

Kisianni naggataatigut: Nunap immikkoortuini innuttaasut suniarnerlutik namminneq aalajangissavaat. Nunap immikkoortuini innuttaasut nalunnginnerpaavaat, namminneq najugaqarfimminnut suut pitsaanerpaanersut. Illit najugaqarfivut toqqaanissaq ilinniippoq.

Ineriartorneq qitiusumik ineriartorfiusunit aallaaveqartinneqassaaq, taamaaliornikkut piviusumik akilersinnaasumillu ineriartorneq qularnaarneqarsinnaammat.

Silap pissusaa

Kalaallit Nunaat tassaavoq silaannaap pissutsimigut allanngoriartornerata sunniutaasa nunarsuarmi ersarinnerpaaffigisaasa ilaat. Ukiuni qulikkaani aggersuni unaminartuusussaq tassaavoq pinngortitamik isumassuinerup aamma innuttaasut ineriartornissamik kissaataasa - ilaatigut takornariaqarnerup aatsitassarsiornerullu inerisaaviginerisigut - oqimaqatigiissinnissaat.

Silaannaap pissusaanut tunngatillugu suliffissuaqarnermut inuiaqatigiillu sinnerinut ersarissunik anguniagassaliornikkut qularnaassavarput, Kalaallit Nunaata aamma ukiut 50-it qaangiuppata ilisarnaqutigissammagit pinngortitaq alianaatsoq innuttaasullu oqaluinnaratik iliuseqartut, pinngortitamik imminut napatissinnaasumik atuinnermut tunngatillugu.

Angallassineq

Nunatsinni angallassinerup naleqqussarnissaa inerisarnissaalu suli pisariaqartinneqarput, ilaasunik angallassineq usinillu isumaginninneq tamaasa eqqarsaatigalugit, tassungalu ilaatillugit umiarsuallivinnik allisaanissat. Tamakku saniatigut biileqarneq illoqarfinni anginerusuni annertusiartorpoq. Taama ineriartornerup ilagilluinnassavaa CO₂-mik aniatitsinerup annikillissarnissaata anguniagaqarluartumik qitiutinneqarnissaa, ilaatigut pissutsit pineqartut pillugit suliamik ilisimasallit atorluarnerisigut aamma teknikkikkut atortorissaarutit silaannaap allanngoriartornerata nassatarisaanik pilersinneqartut atorluarnerisigut. Tamatumani assersuutigalugu pineqarput biilit illuliallu CO₂-mik aniatitsinngitsut inerisarnerat.

Avatangiisit

Siunissami Inatsisartuni aalajangiinernut tamanut avatangiisinut tunngatillugu naliliinerit ilaatinneqartassapput. Taamaammat kommunit suleqatigalugit eqqakkat suliarinissaat pillugu pilersaarut nuna tamakkerlugu piviusunngortinneqassaaq. Tassunga atatillugu misissorneqartariaqarpoq illoqarfiit anginerusut eqqakkanik ikuallaasarfii suli inissaqarnersut taamaangippallu nunap immikkoortuini ikuallaasarfiliortoqartariaqarluni, taakkunanngalu kiak sinneruttoq assersuutigalugu kiasarnermut atorneqarsinnaalluni. Pilersaarummut ilaassapput sumiiffinni ataasiakkaani nunalu tamakkerlugu eqqakkanik pinngortitameersunik pinngortitameersuunngitsunillu atueqqissinnaanermut periarfissanik naliliinerit. Erngup igitassap salinneqaqqaarani imaanut kuutsiinnarneqartarunnaarnissaa pilersaarusiorneqassaaq.

Silap pissusaanut atatillugu iliuusissat

Kalaallit Nunaata Kyotomi isumaqatigiissut tapersersortuarppaa, siunissamissaarlu nunarsuarmioqataasutut akisussaaffimmik tigusiumalluni. CO₂-mik aniatitsinermik annikillisaanissaq annertuumik anguniagaqarfiusoq, Kyotomi isumaqatigiissummi anguniakkanik piviusunngortitsiffiusoq suli kisaatigineqarpoq. 2009-mi K benhavnimi silaannaap pissusaa pillugu ataatsimeersuarnermi Kalaallit Nunaat Nunatsinni suliffissuaqarnikkut ineriartornissamik ilimagisaasut – CO₂-mik aniatitsinermik annertunerusumik nassataqartussat - eqqarsaatigalugit isumaqatigiissuteqassaaq. Kyotomi isumaqatigiissummik piviusunngortitsinissaq anguniarlugu 2008-miit 2012-mut annikillisaanerup ingerlanerani CO₂ aniatitaq 322.000 tonsinik annikillisinneqassaaq. Nuna tamakkerlugu CO₂-mik aniatitsinerup sutigut annikillisarneqarsinnaanera pillugu pilersaarusiortoqassaaq. Silaannaap pissusaa pillugu ilisimatusarfik, Nutaaliorfiit aamma soqutiginnittut allat suliamut tunngasunik ilisimasalittut aamma annermik Issittumi inuiaqatigiinnit allanit periutsinik pitsaanerpaanik ilisimasalittut peqataatinneqassapput.

Nukissiorneq

Nukissiornerup iluani nukissiuutit avatangiisinik mianerinnittut inerisaavigineqartuassapput, soorlu erngup nukinga atorlugu nukissiorfiit. Takorluugaq pingarneq tassaavoq Kalaallit Nunaat mingutsissutaanngitsumik nukissiorfiusoq. Taamaaliornikkutaaq Nunatta nukissiornermi avataaniit isumalluuteqarneq annikillisassavaa.

Nukissioriaatsit allat – brintiliorneq ilanngullugu – siuarsarneqassapput.

Innuttaasut peqataatinnerat

Silaannaap pissusaa pillugu iliuusissanut saneqqunneqarsinnaanngitsumik ilaavoq innuttaasunit tapersersorneqarlunilu isummersorneqarnissaaq. Tulukkamik taallugu paasititsiniaanerup malitseqartinneqarnissaa inassutigineqarpoq aamma sumiiffinni ataasiakkaani suliniutit, avatangiisit silaannaallu pissusaa pillugit eqeersimaarnerulersitsisut, paasissutissiisut aamma pissuseqarfiginninernik allannguisinnaasut aningaasaliiffigineqassapput.

Inuutissarsiutinik ineriartortitsinermut politikki

Takorluugaq

Naalackersuisut inuutissarsiutinik ineriartortitsinermut atatillugu takorloorpaat, Kalaallit Nunaat tassaassasoq nunarsuaq tamakkerlugu Issittumi imminut napatissinnaasumik inuutissarsiutitigut ineriartortitsinermi qitiusutut akuerisaasoq – aamma tassaasoq inuutissarsiutitigut ingerlatsinikkut, misigisaqarfissatut, pilersuinermt peqqissumillu inuunermut Issittumut isaariaq.

Politikkitt ataasiakkaat suliniuteqarfissat immikkuullarissut iluini iliuusissanik pilersaarutinillu tapertaqartinneqassapput, tassuunalu qularnaarneqassalluni politikikkut anguniakkat kommunit sisamat suleqatigalugit piviusunngortinneqarnissaat.

Politikkitt nutaat Naalackersuisut allatigut politikkiinut ingerlatsiviinullu ataqatigiissarneqassapput, tassuunakkut Naalackersuisut aaqqissugaanerit akimorlugu suleriaaseq eqaanneruleqqullugu sunniuteqarluarneruleqqullugulu.

Naalackersuisut kommunit sisamaasut suleqatigalugit suleqatigiinnerit pioreersut taperserumavaat, suleqatigiinnerillu nutaat aalajangersimasumut sammivillit atitunerilluunniit pilersinnissaannut peqataassallutik.

Naalackersuisut pissusissamisuuginnartumik qitiusumi ineriartorfiit ilisimaneqareersut ikorfartorlugillu inerisaavigerusuppaat nutaanillu pilersitsiumallutik. Tamanna pissaaq kommunit suliffeqarfiillu pioreersut suleqatigalugit.

Aatsitassanik piianeq, suliffissuaqarneq uulialu

Aatsitassat ikummatissallu akiisa nunarsuarmi tamarmi qaffakkiartornissaasa ilimagisariaqarnerisa, pinngortitap nammineq nukiinik atuinissamut periarfissatta nutaamik qitiutinneqalernerat nassatariivaat, taakkualu aningaasaqarnikkut sunniutigisinnaasaat annertoqaat. Taamaammat pingaartorujussuuvoq Naalackersuisut aatsitassanik ujarlernermt politikkiata inuutissarsiutitigut politikkimut, avatangiisit pillugit politikkimut, ilinniartitaanermut politikkimut, oqaatsit pillugit politikkimut ataatsimoortitsinissarlugu pillugit politikkimut qanimut ataqatigiissarnissaa.

Aatsitassatigut sillimmatit atorluarnissaat periarfissatut pingaarutilittut akueraarput – kisiannili avatangiisit akigiunanagit.

Namminersorneq piviusunngorpat Kalaallit Nunaatalu aatsitassaqaqarnermt oqartussaaffik tigupagu, pingaartuuvoq innuttaasut oqartussaaqataanissaasa aalajangiinernullu sunniuteqaqataanissaasa inatsisiliornikkut qularnaarneqarnissaat.

Takornariaqarneq

Pinngortitaq kulturilu tassaapput Kalaallit Nunaanni takornariaqarnermi pilerigineqarnerpaat. Taakua ataatsimoornerat naliitsuvoq immikkut inissinniarneqarsinnaasoq, nunarsuarmioqatigiillu

akornanni unammillersinnaassuseqarluartoq. Taamaattoq tamatumani pisariaqarpoq takornariaqar-
neq pillugu piffissamut ungasinnerusumut ataavarsinnaasumillu pilersaarusiornissaq, aningaasaqar-
nikkut, avatangiisitigut minnerunngitsumillu kulturikkut imminut napatissinnaassusermik tapersii-
sumik.

Inuutissarsiut sumiiffinni ataasiakkaani inuiaqatigiinni sorlaqassappat, suliffissaqartitsiniarnermut
atatillugu inuutissarsiutip iluani saaffigisat nutaat pilersinniartariaqarput. Takornariaqarnerup ineri-
sarnera sumiiffinni ataasiakkaani inuiaqatigiit piumasaat aallaavigalugit pissaaq, aamma sumiiffinni
ataasiakkaani inuiaqatigiinnik pisariaqartutigut ilisimasaqalersitsinissaq siunertaralugu ikorfartui-
sussanik ilinniartitsisoqartariaqarpoq.

Takornariaqarnermi periusissat pingaarnerit nutaamik suliarinissaannut tunuliaqutaasussamik inuu-
tissarsiutip maanna killiffiata misissoqqissaarnissaa ingerlanneqartariaqarpoq.

Aalisartut piniartullu aamma inuiaqatigiinni ataatsimoortut amerlanerit inuutissarsiummik iluaqute-
qarsinaanissaat ammaannerusariaqarpoq. Takornariaqartitsinermik inuutissarsiornerup iluani pikko-
rissarnerit aallaavigisariaqarpaat pikkorissartut oqaatsitigut kulturikkullu tunuliaqutaat, pikkoris-
sartut peqataanerminnit pissarsinerpaaqqullugit. Taamaammatt takornariaqarnermi sulisut pikkoris-
saasinnaasut ilinniartittariaqarput.

Suliffissaqartitsiniarnikkut anguniakkat pingaarnerit

Tamanut inissaqartitsineq, pisinnaasunullu tamanut suliffissaqartitsi- neq

Suliffissaqartitsinikkut inerisaaneq Kalaallit Nunaata imminut napatinnerusup inerisarnerani aamma
innuttaasut tamarmik ineriartornermut tassunga peqataanissamut periarfissinneqarnissaannut atatil-
lugu qitiulluinnartumik inissisimavoq.

Suliffissaqartitsiniarnermi politikki inuutissarsiornermut, ilinniartitaanermut atugarissaarnermullu
naleqqiullugu kisimiissinnaangilaq. Suliffissaqartitsineq inuiaqatigiinni pingaaruteqarluinnartut
arlallit akornanni ataqatigiissitsisuuvoq, taamaammallu anguniakkat ataatsimoortumik isiginneriaa-
seqarluni suliarisariaqarput.

”Pilersugaanermiit imminut pilersugarinerneq” pillugu nuna tamakkerlugu iliuusissat pilersaarusi-
orneqassapput. Tassunga ilaassapput suliffissaqartitsiniarfinni isumaginninnerullu iluani sulisunut
sakkussanik inerisaanerit, tassanilu iliuuserisassat pilersaarusiorninerinut suliaqartitsinissamillu neqe-
roorutinut atugassanik ilisimasanik katersinerit qitiussallutik.

Inuutissarsiornermi ingerlatsisut peqataalluinnassapput, taamaammallu illugiimmik pisussaaffeqar-
neq ”pilersugaanermiit imminut pilersornerneq” nooriarnissami anguniakkat piviusunngortinnis-
saannut tunngaviusaaq.

Soorlu Inuit imminnut ilaqquttatillu pilersorumallugit piniakkat malersorlugit nooqattaartuartsimasut, ullumi periarfissaqarpugut suliffiit malersornissaannut nuttarsinnaanermik siuarsaaniarluni iliuitsit aqqutigalugit, tamatumani neqeroorutit ersarinnerulersittariaqarput.

Qarasaasiaqarneq (IT) pillugu Namminersornermi takorluugaq

Qarasaasiaqarnermi periusissat pilersaarusiorneqassapput. Takorluugaq tassaavoq innuttaasut naligiimmik paasissutissanut, attaveqatigiissinnaanermut sullinneqarnermullu periarfissaqarnissaat, aamma demokratii tunngavigalugu ingerlatsinermut naligiimmik peqataanissamut periarfissinneqarnissaat, kiisalu tassuunakkut innuttaasut misigissagaat Namminersorluni aqqissuussineq sunniuteqarluartoq, ataatsimoortumik isiginneriaaseqartoq, aqqissuussinermi immikkoortut akimorlugit suleqatigiiffiusoq IT-qarnikkullu pisortaqarfiit akimorlugit aqqissugaasoq.

IT-qarnermi periusissanik pilersaarusiorneq innuttaasut pisariaqartitaat aallaaviussapput, tamatumalu saniatigut ilinniartitaanerup, inuutissarsiorneq ingerlatsisut kommunillu pisariaqartitaat aallaavigissallugit.

Periusissanik pilersaarusiorneq piffissaq ungasinnerusoq isigalugu ingerlanneqassaaq, aammali piffissami qaninnermi suliniutissat ilaatinneqassallutik, imarissallugillu pisortani pingaarnerusutigut IT-qarneq pillugu politikki, assigiissaarineq aamma pisortat qarasaasiaqarnikkut attaveqaataannik, serverinik programminillu assigiissaarisumik avatangiisitigullu immiut napatissinnaassuseqartumik pisiortornissaq, tapersissallugulu siunissami pisortat IT-qarnikkut ilusiliinissaannik tapersiisumik IT-qarnermik inerisaanissaq.

Namminersornerup IT-qarnikkut inerisaaneri ingerlatsinerilu aqqissuunneqassapput, aqunneqarlutik ingerlanneqarlutillu suliamik ilisimasaqarluarnerpaatut, sunniuteqarluarnerpaamik, isumannaan-nerpaamik avatangiisinillu illersuinerpaamik.

Piniarneq aalisarnerlu

Piujuaannartitsinissaq tunngavigalugu Naalackersuisut piniarneq aalisarnerlu inerisarumavaat, piniartut aalisartullu Nunatta inuussutissanik immiut pilersornerani isumalluutaaleqqullugit pingaaruteqartut.

Naalackersuisut aalisakkanik qalerualinnillu pisassiisartussanik politikkimut attuumannigitsunik pilersitsissapput.

Piniartut, namminersorlutik inuutissarsiortut allat assigalugit, inissisimanerat ersarissarneqassaaq.

Piniartut inuutissarsiuteqarnerup nunarsuarmioqatigiit akornanni akuerisaanissaa siunertarlugu, Naalackersuisut inuutissarsiut pillugu sukumiisumik paasititsiniaaneq ingerlatissavaat.

Naalackersuisut qularnaarumavaat, pisuussutinik atuineq, tassunga ilanngullugit aalisakkanik pi-suussutinillu uumassusilinnik allanik atuineq, atugarissaarnissaq akileraarutillu pillugit isumalioqa-tigiissitap suliaanut ilaassasut.

Aalisarneq pillugu isumalioqatigiissitap inassuteqaatai aalisarneq pillugu inatsisissamut nalilersor-lugit ilanngunneqassapput.

Imminut pilersorneq

Naalackersuisut pingaartippaat, Nunatta imminut annertunerusumik pilersulersinnaaneranut periar-fissat misissorneqarlutillu inerisarneqarnissaat, inuussutissat avataaniit eqqussukkat pinngitsoorsin-naannginnerisa killilernissaat kissaatigalugu.

Taama inerisaanermut ilaassapput:

Kalaallit Nunaata inuussutissanik imminut pilersornissaanut anguniagassanik aalajangersaaneq, tassungalu atatillugu inatsisinik iluarsartuusseqqinneq.

Kujataani savaatillit, nersutaatillit tuttuutillit nunalerinermillu inuutissarsiutillit tunisassiaannik in-erisaaneq ilutigalugu, kissaatigineqarpoq nioqqutissiaasa Kalaallit Nunaat tamakkerlugu piviusunik akit qanillattorlugit akeqartinneqarlutik siammaanneqarsinnaanissaat.

Kalaallit Nunaata nammineq inuussutissanik tunisassiornermut inerisaavii, soorlu INUILI, ATI il.il., Nunatta pissarititaanik inuussutissanik inerisaanermi aqqutissiueqataassapput, minnerunngit-sumik Nunatta nammineq pissarititaasa akitigut unammillersinnaanissaat eqqarsaatigalugu. Aam-mattaaq kalaallit periaasitoqaat atorlugit nutaanik tunisassiorsinnaaneq inerisarneqassaaq.

Inuussutissanik nakkutilliineq danskit naalagaaffianniit nuunneqartussat siulliit ilagissavaat.

Kommunini tamani inuussutissanik nakkutilliineq pitsanngorsarneqassaaq, inatsisillu Nunatsinnut naleqqussarneqarlutik.

Sinerissap qanittuani aalisakkanik tunitsiviit allatut ilusilernissaat siunertaralugu, periarfissat maanna atuuttut nutaallu sukumiisumik misissuiffigeqqissaarneqassapput, tassunga ilanngullugit misissoqqissaarneqassapput tunitsiviit matunerisa nassatarisartagaat, soorlu isumaginninnermut aningaasaqarnermullu tunngasutigut.

Kalaallit Nunaata inuussutissanik imminut pilersornissaata inerisaaviginera ilutigalugu, akunnassif-fiani piniartut aalisartullu ilinniarteqqinneqartarnissaat qularnaarneqassaaq.

Pinngortitap pissarititaanik atuinissamut inerisaanissamullu periarfissat nunap immikkoortuini ta-mani misissuiffigineqassapput.

Nunarsuaq tamakkerlugu suleqatigiinneq

Kalaallit Nunaata nunarsuaq tamakkerlugu suleqatigiinnermut peqataanera annerusumik isumagi-neqassaaq Naalakkersuisut Siulittaasuannit.

Namminersornerup eqqunneranut atatillugu Naalakkersuisut Kalaallit Nunaata nunarsuarmioqatigiit akornanni suleqatigiinnermi inissisimanagera nukittorsarumavaat. Tamatumani assersuutigalugu pine-qarput Issittumi Siunnersuisoqatigiit suliniaqatigiiffii, taakkunani Naalakkersuisut siulittaasuuffiup maanna atuunnerani toqqaannartumik peqataasarumapput, aamma immakku angallaffissat nutaat pilersinnissaat pillugit pilersarusiornerit annertuut avatangiisinut tunngatillugu misissuiffigineri sunniuteqarluartumik peqataaffiginiarlugit.

Kalaallit Nunaata nunarsuarmioqatigiit akornanni nittarsaannissaanut nunarsuarlu tamakkerlugu suleqatigiinnermut atatillugu, Naalakkersuisut silap pissusaa pillugu isumaqatigiinniarnerni peqataasunut pingaarnernut ataavartumik attaveqaateqarneq pilersissavaat, Issittullu Imartaani killeqarfiit aalajangiunniarlugit isumaqatigiinniarnernut toqqaannartumik peqataanissartik kissaatigalugu.

Naalakkersuisut siunniuppaat Inatsisartut Naalagaaffiit Peqatigiit Ataatsimeersuarneranni pisortati-goortumik aallartitaqalernissaat, uagullu inuiattut nunarsuaq tamakkerlugu suliniaqatigiiffiinni pingaarutilinni toqqaannartumik peqataatitaqarnissarput qularnaarneqassasoq.

Naalakkersuisut pingaartilluinnarpaat inuiaqatigiit sakkutuujunngitsut nunarsuaq tamakkerlugu oqaloqatigiinnermut peqataanissaat, kissaatigalugulu Kalaallit Nunaata tusarneqarnissaa. Annernik uumasunik illersuiniaqatigiiffissuit piniarnermut suugaluartumulluunniit aalisarnermullu akerliullutik suliniutigisartagaat, EU-llu puisit amiinik eqqusseqqusiunnaarnera illuatungilerneqassapput.

Naalakkersuisut EU-mik Suleqatigiinnissamik isumaqatigiissummut naleqqiullugu EU-mik suleqatiginninneq nalinginnaasumik inerisartuarumavaat, Kalaallit Nunaata nunatut OLT-mut ilaasutut inissisimanagera inerisarumallugu.

Naalakkersuisut, Inuit akornanni aamma ICC-p suleqatigiinnermut suliniaqatigiiffiata nutaap, Inuit Leaders Summit-ip, Issittumi namminersorlutik naalakkersuisut ukiumoortumik naapinnikkut ataatsimoorlutik soqutigisaminnik oqalliffigisartagaata iluani suleqatigiinnerit annertuut pioreersut taperserpaat. Aammattaaq ilisimatusarfiit ilinniarsiullu Issittumi nunat allat nunallu inoqqaavisa akornanni pissutsinik suliaqartut suleqatiginissaat nukittorsarumavaat, periutsit pitsaanerpaat pillugit ilisimalikkat atorluarumallugit.

Naalakkersuisut taperserumavaat, Naalagaaffiit Peqatigiit Nunat Inoqqaavisa Pisinnaatitaaffii pillugit Nalunaarutaata atuuttuulersinneqarnissaa, taannalu piviusunngortinniarumallugu.

Naalakkersuisut nangillugu sulissutiginiarpaat Kalaallit Nunaata Danmarkip nunani allani allartitaqarfiini sinniisuutitaqarnissaa ilinniartoqarnissaalu.

Tulleriiaareqqinneq – allaffissornermut aningaasartuutit annikillisarnissaat

Killiffik

Ukiorpasuarini Inatsisartuni partiit tamarmik, soqutigisaqaqatigiit innuttaasullu nalinginnaat isumaqatigiissutigat allaffissornermut aningaasartuutit annertuallaartut.

Allaffissornermut aningaasartuutit misissussagaanni pissusissamisoorpoq politikikkut aqqissuusinerup – atorfilittat sullissaata - qissimeqqaarnissaa. Inatsisartuni sulinermi nalinginnaavoq ukiut pingasoriarluni – katillugit qaammatini 4-5-ni - ataatsimiittarneq, taakkunanilu suliassat nukingunneqartarnerat annertusiartuinnarpoq, politikerit suliassanik sukumiisumik suliarinninnissaannut periarfissaqartinnagit. Tamatumunnga pissutaapput ukiut ingerlanerini suliassat Danmarkimiit tigu-neqartut arlaqarmata, inuiaqatigiillu ineriartortillugit suliassat pisariuneruleriartornikummata. Kallaallit Nunaata nunarsuarmioqatigiit akornanni malunnaateqarnerunissamik kissaateqarnera aammattaq sunniuteqataavoq.

Pissutsit allanngornerisa nassataraat Inatsisartut Naalackersuisullu nalunaarusianik, nassuiaatinik, saqqummiussanik, inatsisissanik piareersaanernik, ataatsimiititaliat ataatsimiinnerini peqataanissanik, suleqatigiissitani peqataanissanik allarpasuarinillu piumasarisaat annertusiartormata. Piumasaqaatit annertusiartortillugit naalackersuisoqarfinni allaffissornikkut ingerlatsinermut aningaasartuutit ikilisarnissaat ajornarpoq.

Anguniakkat

Naalackersuisut ukiuni aggersuni inuiaqatigiit pitsaanerumik nukissanillu atuilluarfiunerumik aqutarinissaat nassaariniarpaat.

Atsiorneqarpoq,

Nummi ulloq 10. juni 2009

INUIT ATAQATIGIIT

DEMOKRAATIT

KATTUSSEQATIGIIT

PARTIIAT

Kuupik Kleist

Jens B. Frederiksen

Anthon Frederiksen

Siulittaasoq

Siulittaasoq

Siulittaasoq